

Hát hogyan bánunk mi a világgal magunk körül? Egy életbe vágó téma

Gosztola Kitti: *Jó fa, jó hely II.*

Liget Galéria, Budapest
2014. május 8 – június 5.

A *Jó fa, jó hely II.*¹ kiállítás művészi eszközökkel hangosítja ki a Liget, a Liget fáit, minden fa, és úgy általában az élő környezetünk sikolyait és segélykiáltásait. Eddig is tudtam, hogy baj van azzal, ahogy bánunk a fákkal, az erdőinkkel szerte a világon, de mindez absztrakt volt és távoli. Akkor is, ha nemrég a Kossuth téren pusztítottak el fákat értelmetlenül (és mint utólag kiderült, jogszerűtlenül), vagy ha tudjuk,

¹ A sorozat első ízben a *Liget 30* kiállításon volt látható az Olof Palme házban, Budapesten, 2013. május 30. és június 16. között. (<http://liget30.wordpress.com>)

GOSZTOLA KITTI
Jó fa, jó hely II., 2014. Liget Galéria, részlet a kiállításról

hogy szemet vetett a kormány a Normafára is, és még akkor is, ha a Liget múzeumi-negyeddé alakításának terve a fák szempontjából is ijesztő. Ahogy a művész igen közel lépett a megcsontított fákhöz, levelenként nézegetve és megörökítve őket, úgy minket is erre készítet a tárlat. Hogy mi is közel lépünk a témához, az egyes fákhöz. Konkrét túlélőkhöz annak a háborúnak, amelyet az ember vív a természet ellen.

A közöny az iránt, aki valamilyen módon tőlünk függ, és az ezzel összefüggő bűnbakkeresés nagyon kedvelt szokásunk. Meglepett, hogy mindezt a fákra is kiterjesztjük. Hogy mennyire ugyanúgy bánunk velük, ahogy egymással. Hiszen lényegében, az ő esetükben is a valódi empátia hiányzik. Telepítésük és gondozásuk nincs végiggondolva: nem evidens, hogy úgy építsünk-ültessünk, ahogy az *jó* (értsd: szakszerű) lenne. Inkább utólag korrigálunk (értsd: vaktában rombolunk). Ahogy a kiállítás címe is fogalmaz: az a hely jó, ahol jó a fa, azaz jó dolga van. Ehhez pedig tényleg semmi bonyolultság nincs szükség – csak annak végiggondolására, hogy *mi fog történni*. Hogyan fog nőni, fejlődni az a fa, mennyi hely kell neki, kap-e majd elég vizet és levegőt, mi lesz majd akkor, ha a gyökérzete is megnő² stb. Így elkerülhető lenne, már ha tényleg kellene az adott helyre fák, hogy ne csupán olyan tárgyakként legyenek ott, amelyeket bátran ki lehet vágni, el lehet pusztítani. Hogy ne egy biodíszlet³ elemei legyenek csupán. Mert a fáink jelenleg csak tereptárgyak. Erre utal a kiállításon megjelenő, égősorból álló mű is: ilyeneket aggatunk-tekerünk a fáink, mint pusztá hordozók köré minden decemberben. S nem csak a fáknak okozunk betegségeket és túl korai pusztulást a rossz tervezéssel, ültetéssel, hibás korrekciókkal, hanem nyilván, saját magunknak is. Az önpusztítás szofisztikált módja ez: nem alkohol, nem drog, nem dohányzás, bár ez utóbbival mutat némi rokonságot. Szép lassú (bár egyre gyorsuló) feladós halál, amelyre ítéljük magunkat újra és újra, *minden egyes fa* kivágásával. És amikor a fa *rossz helyen* lesz hirtelen – ágai belógnak (és nem fordítva!) kábelek, parkoló autók, bárki és bármi útjába –, gyökérzete áttöri a járdát, a gondatlan elhelyezéstől, vágástól ferdén nőnek és kidőlnek, akkor őket hibáztatjuk vagy minimum büntetjük. Pedig ki nem tehet semmiről? Na ugye. A rajzokon a túlélők vannak, azaz a csonkítások ellenére *még élő* fák. A portréik. GOSZTOLA KITTI levelenként, áganként, kéreg-ráncokként rajzolta meg őket. Kontextus nélkül látjuk őket, a fehér papíron lebegnek, kiemelve a környezetükből. Hogy csak őket nézzük most, és semmi se terelhesse el a figyelmünket. Hogy belénk vésődjön, hogy melyiket hogyan bántottuk, és ezzel hogyan törtük meg a fa harmóniáját, egészét.

² Nagyjából akkorára, mint a fa lombja (Szikra Renáta).

³ Garay Klára záró-előadása alapján.

GOSZTOLA KITTI
Jó fa, jó hely II., 2014, Liget Galéria, részlet a kiállításról

Önmagukban, megcsonkítva, sebeiket felmutatva járulnak elénk: most éppen azért kapták őket, mert az ún. úrszelvény (a kábelek körül üresen tartandó sáv – Szikra Renáta) útjában voltak. Az egyik sorozat épp erről szól, egy egyen-metszésről. A fasor összes fája ugyanúgy lett megvágva, a mellettük futó utak beláthatósága érdekében. Lombjuk levelenként kivágott formákként, azaz eleve hiányként jelenik meg, illetve, a megfelelő világítással árnyékuk (vö. „önmaga árnyéka”) rajzolódik lombozatként a falra.

A fő sorozatra jellemző naturalisztikus ábrázolásmód, pontosság, részletesség és a fekete-fehér tus technika miatt akár régi botanikai könyvek ábrái is eszünkbe juthatnak. Ebből a világból metsződnek ki a „kiharapott”, illetve művi pontossággal kivágott, kiműtött részek. Rendhagyó és nagyon érzékletes módon a rajzlapot, keretet, üveglapot is átvágja a hiány ott, ahol keletkezett. Ezek nélkül a részek nélkül nem teljes a fa, hát hogyan lehetne teljes a róla készült kép? A hiány-élek pedig mintha a túéles pengét is asszociáltatnák, amely belehasított a fába. Általában is előny lehet a fehér fal egy kiállítási anyag háttéréként, de most különös jelentőséget kap: a hiányzó darabok helyére így a fehér semmi kerül. Konkrétan, szimbolikusan egyaránt. A rajzok létrehozásának gesztusa és módja épp ellenkezője a fában pusztát látó, vaksi kéz mozdulatainak, attitűdjének. Alázattal fordul az élőlénynek, egyedinek, egyszerűnek látott fák felé. A belehelyezkedés mélységét pedig a meditatív jelleg hozza létre és jelzi is egyben.

Gosztola Kitti fái az egészen konkrét portré-szint és a fentebb érintett problémakörök mellett elvont szinten is működnek, mint metaforák. Az elemzés során folyton párhuzamokba, megfelelésekbe ütközünk – az emberekkel kapcsolatban. Hogy köztünk különös kapcsolat van, számtalan mítosz, mese, átváltozástörténet,⁴ hasonlat,⁵ tisztelet-adási, temetkezési szokás⁶ és tudományos tény⁷

4 A görög mitológiában fává, Benedek Eleknél emberré alakulás.

5 Ld. például Paul Klee közismert gondolatát a művészről, aki mint fa közvetít csupán, a gyökereivel felszív, a lombkoronán át pedig továbbad.

6 Fa ültetése a megtisztelt/gyászolt ember számára.

7 Egy felnőtt ember éves levegőszerűségletét egy 50-70 éves fa tudja létrehozni.

bizonyítja. Ezeknek a fáknek a történeteik kapcsán pedig csupa olyasmi került elő már eddig is, amit a legelesettebbekhez, legvédtelenebbekhez való hozzáállás kapcsán is felemlgethetnénk. Ahogy Gosztola Kitti megfogalmazta: a fák folyamatos csonkítása olyan, mint a folyamatos sanyargatás. Hiszen így sosem teljesezhetnek ki. Nem lehetnek azzá, amivé válhatnának, ha segítséget, szakszerű odafigyelést kapnának. Hibásak olyasmiért, amiről sohasem dönthettek. Nem lehetnek egészségesek, és így a betegségeikért vonjuk őket felelősségre. Észre sem vesszük őket, szinte láthatatlanok, hiába vannak ott a szemünk előtt. Pedig ők vannak többen.

A keretek épp olyan fából készültek, mint amit a rajz ábrázol: így válnak a képek a bemutatott fák üvegezett koporsóivá Szikra Renáta értelmezésében. Rajtuk a fák latin neve olvasható, míg a magyar elnevezés nem szerepel. De álszentség is lenne hiányolni. Én legalábbis nem ismerem fel a fákat az utcán, de nem is kell tudnom a nevüket ahhoz, hogy átérezzem annak súlyát, amit velük tettek. És ismét egymás közt vagyunk, mi emberek. Együtt érezhetek másokkal, segíthetek másoknak, anélkül, hogy például a nevüket tudnám. Megláthatom a bajt anélkül, hogy kontextust adna hozzá az élet. Attól az a probléma még nagyon is húsbavágó lehet. Ehhez is alázat kell. Ezt magyarázatok nélkül elfogadni.

GOSZTOLA KITTI
Jó fa, jó hely II., 2014, Liget Galéria, Acer Campestre, 2013